

В. КРАСКОВСЬКИЙ, А. КРЕМЕР

МИХАЙЛІВСЬКА ЕПІПАЛЕОЛІТИЧНА СТОЯНКА

Михайлівська епіпалеолітична стоянка була виявлена А. Кремером у 1957 році. Вона знаходиться біля с. Михайлівка, Саратського району, Одеської області, 100 км на південний захід від м. Одеси.

Це село розташоване на лівому схилі долини річки Сарати. Русло її утворює численні меандри, заповнені в сучасний момент стоячою водою, яка затримується тут в господарських цілях кількома греблями.

Ширина долини річки коло села досягає 1600 м, схили її дуже круті і в нижній частині складаються з потужного делювіального шлейфа льосових суглинків. Дно долини під шаром чорнозему також покрите делювіальним льосовим суглинком, який нарито з вододілів.

В берегових обривах русла, а також в обвалах та на денній поверхні досліджуваної ділянки днища долини, площею 50×20 м, було зібрано 162 патинізованих розщеплених кременя, серед яких 24 з повторною обробкою, або з слідами роботи.

Невелика зачистка місця знахідки (1,5 м шириною) дала можливість простежити геологічні умови залягання культурних залишків і підтвердила висловлене припущення, що матеріали залягають в льосовому суглинку.

Грунтовий покрів товщиною 0,8 м (горизонт А+В) переходить в льосовий суглинок, який в свою чергу на глибині біля 2,0 м переходить в супіщані тонкослоїсті відклади палевого кольору (уходять під рівень дна русла).

По вертикалі матеріал розповсюджується від 0,49 до 0,71 м, тобто в льосовому суглинку перехідного горизонту (горизонту В) ґрунту; причому найбільша концентрація матеріалу (біля 45% всієї кількості добутого з зачистки) припадає на глибину 0,69 м.

Зібраний матеріал складають патинізовані кремінні вироби, заготовки, відходи виробництва без домішок пізніх культур.

Сировиною для виробництва знарядь праці був темносірий та світлий прозорий галечний кремій, глибоко пронизаний раковистими порожнистостями, що обмежувало розміри відщепів і залишало сліди желвачної корки на заготовках і виробах (за винятком двох екземплярів, виготовлених з кольорового жовтого кременю і одного шматочку кварцу).

Первинна оббивка нуклеусів провадилась, напевно, безпосередньо на стоянці, про що свідчать 12 відщепів, спинки яких покриті коркою. Взагалі залишки желвачної і галечної корки відмічено в 52 випадках.

Нуклеуси не численні, всього 2; один з них примітивно конічний,

схема 1

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ
ЕПІПАЛЕОЛІТИЧНОЇ
СТОЯНКИ МИХАЙЛІВКА
(галазомірна зйомка)

- Місце стоянки
- ~ Межа дна долини річки
- ▨ Ліс

Масштаб 1:35.000

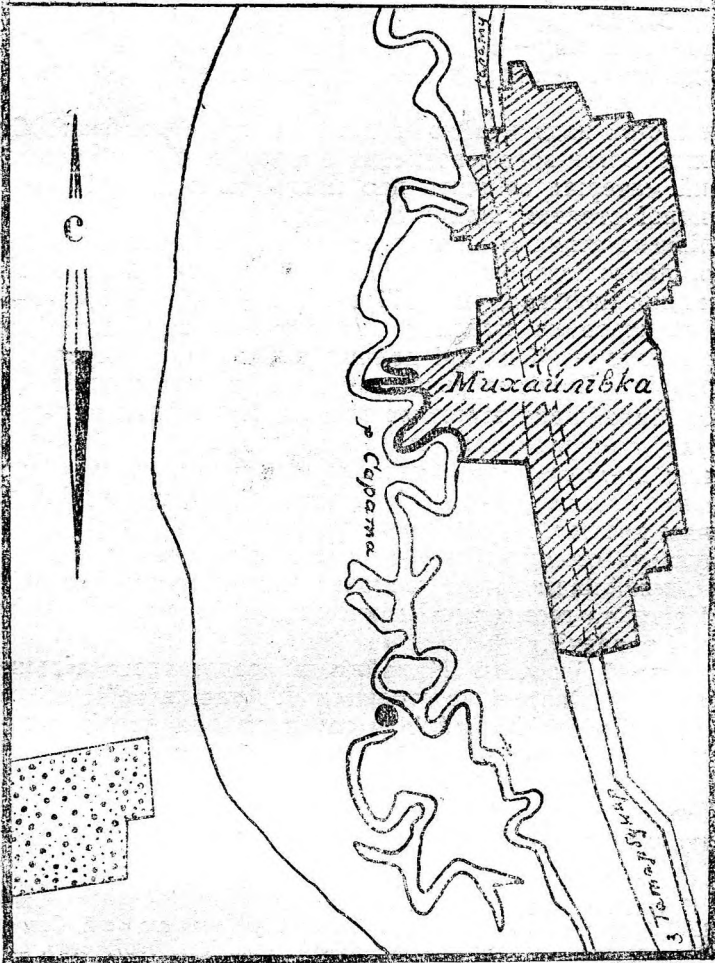
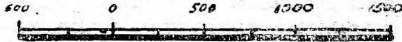

Рис. 17.

другий—призматичний, обидва мають по одній ударній площадці і негативи сколів з трьох сторін. Ударні площадки з площинами сколів утворюють прями кути. Обидва нуклеуси виготовлені з галечного кременю і покриті густою білою патиною.

Пластин (цілих та фрагментів)—16, переважно мілких 25—53 мм довжини і 8—20 мм ширини. В своїй більшості вони мають неправильні контури, а спинку дво- або трисхилу. Лише 2 фрагменти, напевно, уламки знарядь, оформлені ретушшю по краю. У решти пластинок гострі края часто носять сліди обробки у вигляді вищербинок.

Серед закінчених знарядь треба відзначити:

1. Скребоків та близьких до них форм—13, виготовлених на коротких відщепках. Ретушшю скребки оброблені лише на робочому кінці, які утворює полукругле або овальне робоче лезо.

2. Сегментів—4, на виготовлення яких було використано зігнуті (якщо їх розглядати у профіль) пластини, з високою спинкою. По краю закруглення майже правильної геометричної форми зроблено круту притупляючу ретуш.

3. Вістря—проколка—1.

4. Свердлоподібне знаряддя—I, виготовлене на відщепі з високою спинкою.

Уламки кісток надзвичайно нечисленні, дуже маленькі. Серед них багато горілих. Сліди вогню помічено й на кремені (12 випадків).

Зібраний матеріал свідчить про наявність в долині річки Сарати епіпалеолітичної стоянки відкритого типу.

Михайлівська стоянка з'являється третьою верхньопалеолітичною¹ і четвертою, палеолітичною² пам'яткою північно-західного Причорномор'я. Крем'яний інвентар, який зібрано на ній, відрізняється від вищезазначених верхньопалеолітичних пам'яток деякою своєрідністю. Крім того, умови залягання її на дні долини р. Сарати, формування якої пов'язано з історією Чорноморської западини, також своєрідні.

Стоянка Михайлівка відрізняється від верхньопалеолітичної стоянки В. Акаржа, по-перше, тим, що розташована не на березі, а на дні долини річки; по-друге, своїм нечисленим інвентарем; по-третє, тим, що, як правило, немає у складі інвентаря різців, трапецій і пластинок з притупленим краєм³.

Тарденуазька стоянка Гребеники також має ряд знарядь, яких не знайдено в Михайлівці: більш досконалі форми нуклеусів, олівцеподібні та плоскі різці та геометричні мікроліти, серед яких мініатюрні круглі скребочки і трапеції.

Мікролітичний інвентар Михайлівки представлено тільки сегментами, які повністю відсутні на стоянках В. Акаржа та Гребеники.

У визначенні місця Михайлівки серед пізньопалеолітичних стоянок північно-західного Причорномор'я доведеться спиратися в першу чергу на кременний матеріал.

Розташування стоянки біля самої води, нечисленність її інвентаря, який залягає окремими екземплярами або невеликими скупченнями

¹ Г. Ф. Коробкова, Тарденуазская стоянка Гребеники в нижнем Поднестровье. КСИИМК, вып. 67, 1957, стор. 59; В. И. Красковский, Стоянка позднепалеолитического времени вблизи Одессы, КСИА, вып. VII, 1957, стор. 5.

² П. И. Борисковский, Палеолит Украины. МИА, № 40, 1953, стор. 69.

³ Один фрагментований екземпляр такої пластинки знайдено в 1500 м на З. від стоянки вкупі з 4 патинизованими кременями на схилі правого берега ріки (шифр Михайлівка «А»).

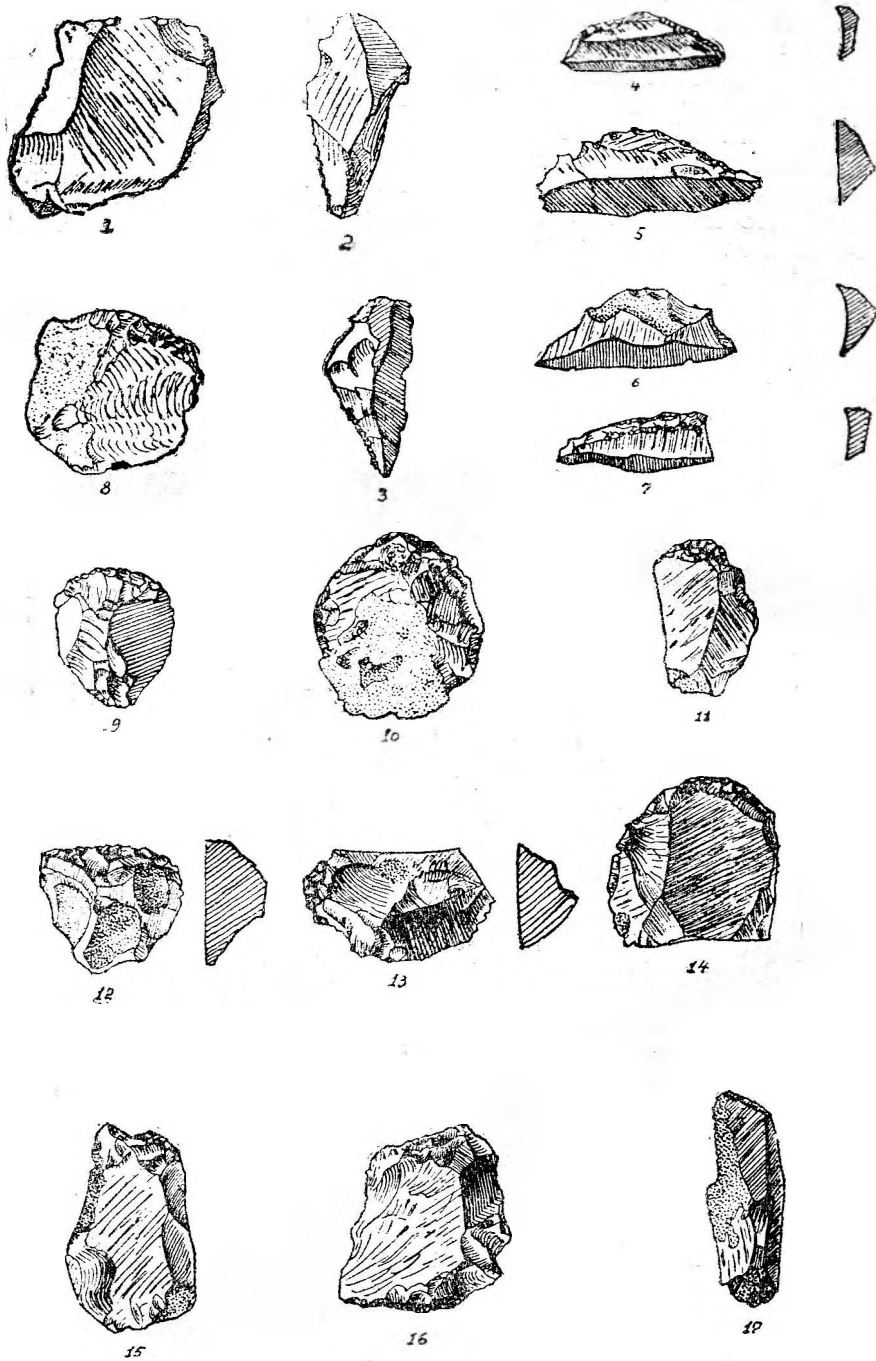

Рис. 18. Кремінні знаряддя з Михайлівської епіпалеолітичної стоянки.

на різній глибині, характеризують Михайлівку як сезонне стійбище бродячих груп епіпалеолітичних мисливців. А наявність у кремінному інвентарі сегментоподібних знарядь, які являються «однією з найголовніших типових форм, характерних для азильської доби»⁴, причому сегменти ці «пізніші сегменти (пізній азиль та тарденуаз) закругляються, геометризуються»⁵ дозволяють датувати стоянку пізнім азилем.

Відсутність в інвентарі Михайлівки мікролітів трапецеподібних і підтрикутних форм виключає можливість датувати її тарденуазом.

Безумовно, що стаціонарні дослідження стоянки поповнять скудні відомості про матеріальну культуру епіпалеолітичного населення північно-західного Причорномор'я і дозволять з більшою впевненістю датувати стоянку.

⁴ О. П. Черниш, Володимирівська палеолітична стоянка, Київ, 1953, стор. 64.

⁵ Там же, стор. 65.